

Írás-olvasás tanulási és elsajátítási képességet előrejelző vizsgálatok Magyarországon

Absztrakt. Az iskolára való felkészültség egyik eleme az írás-olvasáshoz tartozó képességek, készségek fejlettségi szintje. A következőkben a magyar gyakorlatban használt négy teszten keresztül mutatom be, milyen vizsgálatokat alkalmaznak a gyermekek írás-olvasási, tanulási képességének előrejelzésére óvodáskorban, illetve iskolakezdetkor. Röviden jellemzem a tesztek, majd a különböző mérőeszközökben található feladattípusok szerint csoportosítom a vizsgálatokat, melyek mentén áttekintem az írás-olvasás elsajátításához szükséges képességterületeket, azok gyakorlati vetületét hangsúlyozva. A különböző tesztekben mért képességterületek és a hozzájuk tartozó feladatok együttesen alkalmasak az írás-olvasási előkészültség pontosabb megállapítására. A tesztekben lévő feladattípusokat a fejlesztésben is lehet használni.

Bevezetés

Az írás-olvasásra való felkészülés már jóval az iskolába lépés előtt megkezdődik, de az intézményes nevelés keretei közt csak hároméves kortól van lehetőség arra, hogy a gyermekek iskolára való felkészültségét minél optimálisabban támogathassák az óvodapedagógusok.

Magyarországon¹ 2015 szeptemberétől minden gyermeket hároméves kortól² legalább napi négy órában kötelezően óvodába kell járatni³. Korábban az óvodába járási kötelezettség ötéves kortól volt meghatározva. A hároméves kortól kezdődő intézményes nevelés célja, hogy minden gyermek számára biztosítsák azokat a lehetőségeket és feltételeket, amelyekkel mind kognitíve, mind szociálisan-kulturálisan, mind pszichikai vonatkozásban sikeresen tudják kezdeni az iskolát, illetve hogy az iskolai előmenetelük zökkenőmentes(ebb)en történjen. További célja a hároméves kori intézményes nevelés megkezdésének, hogy csökkentsék a korai, végzettség nélküli iskolaelhagyás arányát.

A gyermekek közt olyan nagy különbségek alakulhatnak ki ötéves korukra, hogy a lassabban fejlődők a korábbi szabályozás szerinti kötelező egyéves

---

1 Az első két szakasz (kötelező óvodáztatás és a logopédiai vizsgálatok) javított, kiegészített átvétel a JUHÁSZ Valéria, *A beszédfejlődés segítése, a nyelvi tudatosság fejlesztése a sikeres olvasásért és tanulásért. Papír-ceruza-dobókocka játékgyűjteménnyel óvodásoknak és kisiskolásoknak*, Szeged: JGYF Kiadó, 2023, 54–55. oldalon lévő munkámból.

2 Aki augusztus 31-ig betölti a három évet.

3 A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 8. § (1) bekezdése alapján.

intézményes nevelésük alatt (ötéves kortól a hatéves kori iskolakezdésig) nem tudták pótolni azokat a hiányosságokat, amelyek addigra jól láthatóvá váltak a tipikusan fejlődő gyermekek fejlettségéhez képest. Különösen így volt ez a hátrányos, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esetében, valamint a sajátos nevelési igényű és a nyelvfejlődési zavart mutató gyerekeknél, de problémás lehetett az iskolakezdés a más anyanyelven nevelkedő gyermekek számára is, akiknek esetlegesen ugyanazon a magyar, egynyelvűek számára kifejlesztett iskolaérettségi vizsgálaton (pl. DIFER-teszt) kellett megfelelniük, mint magyar anyanyelvű társaiknak.

A szakemberek szerint a korai, hároméves kortól kezdődő óvodáztatás hatását leghamarabb 2024 körül, a gyermekek 12 éves korában megírt kompetenciaméréskor lehet tetten érni. Mielőtt tovább haladnánk, megjegyezzük, hogy a fejlődés mértékét nemcsak az intézményes nevelés keretei közt eltöltött idő határozza meg, hanem az ott folyó oktató-nevelő-fejlesztő munka tudatossága is, illetve az óvoda infrastruktúrája, felszereltsége, az intézmény kínálta lehetőségek összessége. Jelenleg az Óvodai nevelés országos alapprogramja igen tág teret enged az óvodapedagógusoknak a fejlesztésre vonatkozóan.⁴

Jelen tanulmány célja, hogy a tesztek összehasonlításával képet kapjunk arról, mely képességterületek célzottabb fejlesztése szükséges az iskola-előkészítés, az írás-olvasástanulásra való fölkészítés optimális szintjének eléréséhez. Milyen feladattípusokkal tudjuk a lemaradó gyermekeket játékosan, de jóval tudatosabban, akár tréningyszerűbb fejlesztéssel is felkészíteni az olvasástanulásra. Az első hat év az idegrendszeri érésnek egy olyan szenzitív időszaka, amikor optimálisan fejleszthetők a gyermekek nyelvi-kognitív és egyéb készségei.

52

Kötelező logopédiai vizsgálat hároméves kortól

Magyarországon a 2017/18-as nevelési évtől minden harmadik életévét betöltött gyermeknek kötelező logopédiai szűrésen kell részt vennie, majd ezt követően ötéves korban is el kell végezni velük egy logopédiai vizsgálatot.⁵ A „hároméves kori logopédiai szűrés a *nyelvi fejlettségre (receptív és expresszív nyelv)*, míg az *ötéves kori szűrés a beszédartikulációra, illetve az írott nyelvi (írás- és olvasás-) készségekre*”⁶ irányul. Ha a szűrések eredményei szükségessé teszik, további vizsgálatok kezdeményezhetők a megfelelő ellátás érdekében.

A hároméves kori szűrés elsősorban egy szülői kérdőív keretében – a KOFA-3 szűrőeljárással – a gyermek nyelvi fejlettségére vonatkozik, melynek eredményét a logopédus értékeli ki. Azt vizsgálják, mekkora a gyermek szókinccse, milyen

4 Vö. JUHÁSZ, *l. m.*, 53–54.

5 Korábban csak ötéves korban volt kötelező a logopédiai szűrés.

6 A 15/2013 (II. 26.) EMMI-rendelet 25. § 3. bekezdését módosította az 53/2016 (XII. 29.) EMMI-rendelet 38. § 2. bekezdése, mely meghatározza a kötelező logopédiai szűrések idejét és tartalmát.

toldalékokat, mondatszerkezeteket használ.⁷ Ebben a korban – bár a gyermekek nyelvi fejlődése igen változatos képet mutat – már kiszűrhetők a nyelvi késés jelei, amelyek esetlegesen egy négy-öt éves életkorban kimutatható nyelvfejlődési zavar előjelei lehetnek. A nyelvfejlődési zavar összekapcsolódhat írás-olvasás elsajátítási, illetve tanulási problémákkal és kommunikációs nehézségekkel, így az időben elvégzett diagnosztikáknak és a szükséges fejlesztések megkezdésének különös jelentősége van a gyermek további fejlődése, lehetőségei szempontjából.⁸ Ötéves korban a SZÓL-E?⁹ szűrőeljárással vizsgálják: a beszédzavart (az artikulációt, a hangképzést, a beszédfolyamatosságot és a rezonanciát), a nyelvi zavart, az írás-olvasási, illetve a tanulási készültséget, az írás-olvasási zavarok kockázatát. A KOFA-3 és a SZÓL-E? is a logopédiai protokoll része.¹⁰

Az írás-olvasási képességet előrejelző mutatók

Az írás-olvasás elsajátítási képesség sikerességét már iskolakezdés előtt előrejelzi többek között a gyermek beszédészlelési és -megértési képessége, a szókincse, a prozódia/ a szupraszegmentumok, illetve a beszédritmus észlelése, ezek feldolgozási és produkciós képessége, a gyermek fonológiai tudatossága, a verbális és a téri-vizuális munkamemóriája, a hosszú távú verbális és vizuális memóriája, az alakállandóság, a rész-egész kapcsolat felismerésének a képessége, a betűismerete, a betű nevének az ismerete, a verbális és vizuális szerialitás észlelése és feldolgozási képessége, a téri tájékozódása, az intermodális/transzformációs képességek (auditív-vizuális) kapcsolatának a működése, a gyors automatikus megnevezési képessége, illetve a figyelemkoncentrációja.

53

Írás-olvasás készültséget vizsgáló tesztek

A következőkben bemutatom – a magyar gyakorlatban használt – négy teszten keresztül, milyen vizsgálatokat alkalmaznak a gyermekek írás-olvasási, tanulási képességének előrejelzésére óvodáskorban. Röviden jellemzem a teszteket, majd a különböző mérőeszközökben található feladattípusok szerint csoportosítom a vizsgálatokat, melyek mentén áttekintem az írás-olvasás elsajátításához szükséges képességterületeket – azok gyakorlati vetületét hangsúlyozva. Az egyes feladat-

7 Lásd részletesebben: KAS Bence – LÖRIK József – BERTALAN Regina, *A korai nyelvi-kommunikációs fejlettség új mérőeszköze, a MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattár 3. (KOFA-3) alapjai és gyakorlati alkalmazási lehetőségei*, Logopédia 2017/1., 41–56.

8 KAS Bence – LUKÁCS Ágnes, „Hogy mondjam?” – a nyelvfejlődési zavar jelensége és hatása a fejlődésre, *Anyanyelv-pedagógia*, 2020/3., 5–22.

9 KAS Bence – LÖRIK József – M. BOGÁTH Réka – SZABÓNÉ VÉKONY Andrea – SZ. MÁLYI Nóra, *SZÓL-E? Szűrőeljárás az óvodáskori logopédiai ellátáshoz. Útmutató*, Székesfehérvár: Logotech, 2012.

10 TORDA Ágnes, *A logopédia ellátás szakszolgálati protokollja*, Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.

típusoknál jelzem, mely tesztek, hogyan vizsgálják az adott területet. A négy teszt közül a SZÓL-E? szűrőeljárás az ötéveskori logopédiai protokoll része, a DIFER-mérést a lemaradást mutató első osztályosokkal kell kötelezően elvégezni. A GMP-és a Sindelar-vizsgálat nem a kötelező vizsgálatok részei, de sok logopédus¹¹ és még az ezen képzéseket elvégző pedagógus használja munkája tudatosabbá tételéhez. A GMP-t használják továbbá a szakértői bizottságokban IQ-vizsgálatokkal és egyéb, a kognitív képességeket alaposabban feltáró vizsgálóeljárásokkal együtt (pl. WISC-IV Gyermekintelligencia Teszt, WPPSI-IV Óvodás és Kisiskolás intelligenciateszt).

Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer

A DIFER-teszt¹² a 4–8 évesek iskolaérettségét vizsgáló, sztenderdizált, kritériumorientált teszrendszer. A DIFER-mérés elvégzése óvodában nem kötelező, viszont sok helyen használják,¹³ mert iránymutatóul szolgál a fejlesztésre vonatkozóan.

Ezt a vizsgálatot az iskolai tanév rendjéről szóló 30/2023. (VIII. 22.) 11. § (10) bekezdés BM-rendelet alapján a 2023/24-es tanévben azoknál az első osztályos gyerekeknél kell elvégezni, akiknél „*az óvodai jelzések vagy a tanév kezdete óta szerzett tapasztalatok alapján az alapkészségek fejlesztését hangsúlyosabban kell a későbbiekben támogatni, és ezért a pedagógus indokoltnak látja az azt elősegítő pedagógiai tevékenység megalapozásához a Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer alkalmazását*”. A vizsgálatot december elejéig el kell végezni. Ez az típusú adatbegyűjtés 2004 óta van érvényben.¹⁴

11 JUHÁSZ Valéria – KOCSISNÉ KÁLLÓ Veronika – RADICS Márta, *A nyelvi fejlesztést meghatározó nyelvi készségeket mérő tesztek alkalmazása a logopédiai gyakorlatban = Neveléstudomány – Horizontok és dialógusok. XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia*, szerk. VARGA Aranka – ANDL Helga – MOLNÁR KOVÁCS Zsófia, Budapest: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet, 2019a, 119. https://edu.u-szeged.hu/ttkcs/sites/default/files/uploads/files/news/onk2019_absztraktkotet.pdf. JUHÁSZ Valéria – KOCSISNÉ KÁLLÓ Veronika – RADICS Márta, *Az olvasás- és íráskészséget előrejelző tesztek ismerete, különös tekintettel a fonológiai tudatosságra = Neveléstudomány – Horizontok és dialógusok. XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia*, szerk. VARGA Aranka – ANDL Helga – MOLNÁR KOVÁCS Zsófia, Budapest: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet, 2019b, 121. https://edu.u-szeged.hu/ttkcs/sites/default/files/uploads/files/news/onk2019_absztraktkotet.pdf

12 FAZEKASNÉ FENYVESI Margit – JÓZSA Krisztián – NAGY József – VIDÁKOVICH Tibor, *Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer*, Szeged: Mozaik Kiadó, 2016.

13 KÁDÁR Kitti – HÓDI Ágnes – SOÓS Katalin, *A diszlexiára való hajlam kiszűrésének lehetőségei az óvodában*, Módszertani Közlemények, 2021/2., 153–172.

KÁLMÁN László – TÓTH Edit, *Óvodapedagógusok, tanítók és szülők vélekedései az iskolakészültségről*, Iskolakultúra, 2021/9., 3–24.

14 Forrás: Oktatási hivatal honlapja: https://www.oktatas.hu/koznevelas/meresek/difer/difer_adatgyujtesek?itemNo=2. (Letöltés dátuma: 2023. 11. 15.)

A DIFER hét területen mér: beszédhanghallás, relációszókincs, elemi számolási készség, tapasztalati következtetés, tapasztalati összefüggés-megértés, írásmozgás-koordináció és szocialitás. *A tesztet a pedagógusok tanfolyam nélkül, az útmutató előírásait betartva használhatják* a gyermekek iskolakészültségének a felmérésére. A tesztrendszer boltban kapható, könyvtárból beszerezhető.

A szocialitás és az elemi számolási készség nem tartozik szorosan az írás-olvasás tanulás tesztjei közé, ezért ezeket itt nem tárgyalom, ugyanakkor ezeknek a teszteknek a teljesítéséhez is szükség van a beszédértés, mondatértés életkori szintnek megfelelő működésére. Ilyen eset például, amikor ugyanazt a matematikai műveletet különböző szavakkal fejezi ki a teszt, azaz összeadási műveletet vár el a gyermektől a következő igék használatával: „alakítsd” valamennyivé, „egésztisd ki” valamennyire, „csinálj belőle” valamennyit, „vegyél hozzá” annyit, hogy valamennyi legyen stb. Az elemi számolási teszt teljesítéséhez nélkülözhetetlen a mennyiségrepresentációk összekapcsolása a számok vizuális formátumával, illetve a hozzájuk tartozó (nyelvi elemmel) hangsorral¹⁵. A szocialitás vizsgálatának a része pedig összetett, alárendelő mondatokat is tartalmazó, rövid történetek megértése, amelynek kapcsán a gyermek erkölcsi érzékének fejlettségét kívánják vizsgálni.

GMP-diagnosztika

A GMP-diagnosztika a Gósy Mária¹⁶ által 1984 és 1988 között kidolgozott, 3–13 éves korú gyermekek beszédészlelését és -megértését vizsgáló, nem sztenderdizált eljárás. A célja, hogy meghatározza a beszédfeldolgozási részfolyamatok (hallás, beszédészlelés, beszédmegértés és asszociációk) fejlettségi szintjét a korosztályi normaértékeknek megfelelően. A diagnosztika 20 altesztet tartalmaz, amelyből 17 alteszt óvodáskorú gyermekek számára készült. A tesztfelvétel időtartama óvodásoknál átlagosan 25 perc. *A teszt használata tanfolyamhoz kötött.* A vizsgálat beszédvisszamondáshoz kötött hanganyagai hangfelvételtől hallhatók. A tesztrendszer és a hozzá tartozó eszközök a nikol.hu oldalon megvásárolhatók, a tesztrendszer a könyvtárakban is elérhető.

Az óvodáskorúak tesztjeinek első részét a GOH beszédhanghallást vizsgáló készülékkel végzik, amely 10-10 szó fülhallgatón keresztüli meghallgatását és visszamondását kéri a gyermektől. Ezek a szavak egy szótagú, szintetizált (mesterségesen előállított) hangok, amelyek tartalmazzák a hangokra jellemző invariáns kulcsokat: frekvencia, idő, intenzitás. A GMP2, GMP3, GMP4, GMP5, GMP6 és a GMP12 hangfelvétel meghallgatásával történik. GMP2: mondatazonosítás zajban, a GMP3: szóazonosítás zajban, GMP4: szűk frekvenciás mondatok meghallgatása és megisméltése, GMP5: gyorsított mondatok megisméltése, GMP6: természetes mondatok megisméltése, GMP7: vizuális észlelés, szájról olvasás,

---

15 DEHAENE, Stanislas, *A számérzék. Miként alkotja meg az elme a matematikát?* Budapest: Osiris, 2003.

16 GÓSY Mária, *GMP-diagnosztika: A beszédészlelés és a beszédmegértés folyamatának vizsgálata, fejlesztési javaslatok*, Budapest: Nikol Kiadó, 2006.

GMP8: verbális memória, GMP9: vizuális memória, GMP10: álszavak ismétlése, GMP11: szótalálás, GMP12: szövegértés, GMP13: a kezeség vizsgálata, GMP14: a beszédrítmus vizsgálata, GMP16: a mondatértés vizsgálata, GMP17: beszédhang-differenciálás, GMP18: a transzformációs észlelés vizsgálata (a 6. év betöltése után). A teszttel kapcsolatos szakmai észrevételek közé tartozik, hogy a felmérés a beszédészlelés vizsgálatának egy részét értelmes szavakkal, mondatokkal végzi. A beszédészlelést módosíthatja, javíthatja, ha a gyermek a szavakat, mondatokat ismeri, érti, így ezek beszédmegértési teszteként is értelmezendők. A tesztrendszer álszavakkal vagy a gyermek számára ismeretlen szavakkal végzett vizsgálatai célzottabban alkalmasak a beszédészlelés vizsgálatára.¹⁷ A hallottak megismétlésével beszédprodukción is elvárják a gyermektől; a gyermek beszédmotorikus képességei módosíthatják az észlelt szavak megismétlését. Mindezeket figyelembe kell venni a teszt használatakor.¹⁸ Az összesített táblázatban (1. táblázat) a különböző tesztek besorolásánál ezt is figyelembe vettem, így egy-egy tesztet, amelyet eredetileg például beszédészlelési tesztnek szántak, többször beszédmegértési tesztbe vagy egyéb, más képességterületekhez is besoroltam.

SZÓL-E?

56

Az 5–6 éves óvodások számára kifejlesztett SZÓL-E?¹⁹ sztenderdizált szűrőeljárással méri fel az óvodások iskolakészültséghez is kapcsolódó nyelvi, beszédfejlettségi szintjét. *A teszt alkalmazása végzettséghez kötött.* A tesztrendszer megvásárolható, könyvtárban hozzáférhető.

A vizsgálat tíz feladattípusa a következő: artikulációs vizsgálat, szóemlékezet, álszavak hallási megkülönböztetése, formaegyeztetés, nyelvtani morféma használata, álszóismétlés, mondatismétlés, hangtani tudatosság, figurásor másolása, gyors megnevezési képesség. A szűrőeljárás célja, hogy kiszűrje a beszéd- és nyelvi elmaradásokat és az írott nyelvi zavarok kockázatát. A beszédzavarok alatt a hangképzés (fonáció), a beszédfolyamatosság, a rezonancia, az artikuláció, illetve a beszédmozgások zavarait értjük; a nyelvi zavarok alatt pedig a nyelv fonológiai, morfológiai, szintaktikai, lexikai-szemantikai és pragmatikai zavarait értjük, mind a receptív, mind az expresszív elmaradásokat, mindezekben belül az írott nyelvi zavarok az olvasás-írás nehézségeit: az olvasástechnika, az írástechnika, a szövegértés és a helyesírás zavarait jelentik.²⁰ A beszédzavarok vizsgálatára a képmegnevezés, illetve a többi feladat végrehajtása közbeni beszédtevékenység megfigyelése szolgál, a nyelvi vizsgálá-

17 BERTALAN Regina, *A GMP diagnosztikai eljárás bemutatása és kritikus próbája*, *Beszédgyógyítás*, 2006/2., 7–26.

18 BERTALAN, *l. m.*

19 KAS–LŐRIK – M. BOGÁTH – SZABÓNÉ VÉKONY – SZ. MÁLYI, *l. m.*

20 *Uo.*, 7.

lathoz a fonológiai feladatok (álszavas feladatok, fonológiai tudatosság) elvégzése szükséges; a lexikai-morfoszintaktikai szinthez pedig a mondatisméltés, a nyelvtani morfémák használata, a szóemlékezet és a gyors megnevezési feladat szolgál.

Sindelar–Zsoldos-vizsgálat

Az óvodáskorúak számára kidolgozott Sindelar-féle²¹ vizsgálat 5–7 éves iskolakezdő gyermekek komplex képességmérését tartalmazza. A *teszt alkalmazása végzettséghez kötött*. A teszt könyvkereskedésekben beszerezhető.

A teszt 19 feladatot tartalmaz. A gyermekek különböző területeken lévő képességeinek eredményeit egy szemléletes fakoronán ábrázolják. A korona ágai jelzik az adott képességterületet. Az ágak ujjpercszerű szakaszokra vannak felosztva. A szakaszok száma megegyezik a teszt adott képességterületéhez tartozó feladatainak a számával. Ahány pontot szerez a gyermek egy adott képességterülethez tartozó feladatból, annyi szakaszt színeznek ki az ágon. Ez vizualizálja a gyermek képességstruktúrájának a fejlettségét. Az első kettő feladat a vizuális differenciálási képességet méri figuratív és nonfiguratív ábrák összehasonlításával, a 3. a vizuális alak-háttér kiemelő képességet vizsgálja, a 4. feladat értelmes, az 5. értelmetlen, egy vagy két szótagú szavak/hangsorok megkülönböztetésének képességét méri, a 6.-ban egy elrejtett szótagot kell felismerni, a 7., 8. feladat az intermodális integrációs képességeket vizsgálja, képekhez szavak társításával, a 9., 10. feladat a vizuális emlékezetet és a szeriális képességeket méri, a 11., 12. feladat értelmes és értelmetlen szósorok megjegyzésének képességét vizsgálja, a 13., 14. az intermodális szeriális emlékezetet vizsgálja, a feladat: képek felidézése szavakkal, illetve szavak felidézése képekkel, a 15. a beszédmotorikumot veszi górcső alá: szóutánmondási feladatban kell egyszerű vagy összetett, többnyire három szótagú, óvodások számára többségében ismeretlenebb, de értelmes szavakat megismételni, a 16. feladat a vizuomotoros koordinációt vizsgálja: ceruzával kell követni egy keskeny útvonalat, a 17. feladat formafelismerés más formák közül, a 18. feladatban a gyermeknek egy szövegben kell figyelnie egyetlen szóra, a 19.-ben pedig mozdulatokat kell utánozni.

Feladattípusok szerinti csoportosítás

A következőkben feladattípusok szerint tekintem át, hogy az egyes tesztek hogyan vizsgálják az adott képességterületet. A részfeladatok ismertetése után egy táblázatban összegzem azokat a vizsgálati típusokat, amelyeket az egyes képességek felmérésére használnak a különböző vizsgálatok. A táblázat célja, hogy áttekintést

---

21 SEDLAK, Franz – SINDELAR, Brigitte, „*De jó, már én is tudom!*”, Budapest: Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, 1998.

nyújtson arról, mely területek vizsgálata és játékos fejlesztése²² lenne szükséges jóval tudatosabban már óvodáskorban ahhoz, hogy az olvasástanulás megfelelően előkészített legyen iskoláskorra.

Ritmusvizsgálatok

A beszéd ritmusát a még meg nem született csecsemők is érzékelik, a beszéd további szupraszegmentális elemeivel egyetemben. A ritmus a hangsúlyos és hangsúlytalan elemek váltakozásának érzékelése, produkciója. A beszédritmus a beszédhangzók egymáshoz képesti hangzóságából–hangsúlyából, egymástól lévő távolságából, illetve a hangzók időtartamából, mindezek egymáshoz képesti relációjából adódik. A szótagok leghangsúlyosabb részei a szótagmagok, a magyarban a magánhangzók. A szótagok érzékelése spontán fejlődés eredménye, a tipikusan fejlődő gyermekek már hároméves koruk körül képesek szótagolva tapsolni a mondókákat. A fonológiai tudatosság – amely nagymértékben meghatározza az olvasástanulás sikerességét – első szintje a szótagtudat. Jordanidisz²³ kutatásai szerint 4 éves korban a gyermekek 58%-a szótagszinten képes szintetizálni a szavakat, 50%-uk szegmentálni is képes a szavakat, 5 éves korban pedig beértnek tekinthető a szótagolási képesség (91%). Vagyis a beszédhangzók stabil kategorikus észlelésének kialakulásához, a fonématudat kifejlődéséhez járul hozzá a beszédritmus érzékelése. Diszlexiásoknál kimutatták, hogy a beszédritmus megfelelő percepciója nem alakul ki, ami a szótagszintű információ kivonásának a deficitjét is eredményezi, vagyis a fonológiai feldolgozás nehezített marad.²⁴ Leong és Goswami²⁵ igazolták, hogy a gyenge fonológiai deficit

58

22 Pl. JUHÁSZ Valéria, *A beszédfejlődés segítése, a nyelvi tudatosság fejlesztése a sikeres olvasásért és tanulásért. Papír-ceruza-dobókocka játékgyűjteménnyel óvodásoknak és kisiskolásoknak*, Szeged: JGYF Kiadó, 2023. JUHÁSZ Valéria – KÁLLÓ Veronika – RADICS Márta, *Anyanyelvi nevelés, írás-olvasás előkészítés óvodás- és kisiskoláskorban*, Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2019. JUHÁSZ Valéria – KÁLLÓ Veronika, *Fonológiai tudatosságot alapozó szókincsfejlesztő feladatsor – Játéksor az m fonémára 5-6 éveseknek óvodai foglalkozásra*, *Fejlesztő Pedagógia*, 2017/28., 3–6., 164–175. JUHÁSZ Valéria – KÁLLÓ Veronika, *A szótagtudat fejlesztése óvodás-, illetve kisiskoláskorban*, *Anyanyelv-pedagógia*, 2017/3., 34–48. JUHÁSZ Valéria – RADICS Márta, *Szókincs-aktivizáló és szókincsbővítő játékok a szövegértés-fejlesztés megsegítésére = Szövegértés-fejlesztés a könyvtárban*, szerk. BARÁTNÉ HAJDU Ágnes – BÉRES JUDIT, Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 2019, 135–179.

23 JORDANIDISZ Ágnes, *A fonológiai tudatosság fejlődése az olvasástanulás időszakában*, *Anyanyelv-pedagógia* 2009/4., <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=222>.

24 GOSWAMI, Usha – THOMSON, Jennifer – RICHARDSON, Ulla – STANTHROP, Rhona – HUGHES, Diana – ROSEN, Stuart – SCOTT, Sophi, *Amplitude envelope onsets and developmental dyslexia: A new hypothesis*, *Proceedings of the National Academy of Sciences* 2002/16., 10911–10916.

25 LEONG, Victoria – GOSWAMI, Usha, *Assessment of rhythmic entrainment at multiple timescales in dyslexia: Evidence for disruption to syllable timing*, *Hearing Research* 2014/308., 141–161.

a gyenge beszédritmus-percepcióból származik, azaz a diszlexiások gyengébbek a ritmus felismerésében, mint a tipikusan fejlődő társaik.

Az általam választott tesztek közül csak a GMP-diagnosztika tartalmaz ritmusprodukción vizsgálatot. A gyermeknek két időmértékes verssort mondanak el külön-külön, azt kell neki a bemutatott beszédritmus megtartásával megismételnie. A beszédritmus vizsgálata, illetve annak összefüggése a hazai kutatási gyakorlatban még csak most kezd megjelenni, a pedagógiai gyakorlatban már eddig is kiemelt jelentősége volt a gyermekek mondókáztatásának, illetve a versek tanulásának, de annak írás-olvasás tanulással való kapcsolata csak az utóbbi években kezdett megjelenni a hazai szakirodalomban.²⁶ A hazai és a nemzetközi kutatási eredmények azonban még nem egységesek a tekintetben, hogy a beszéd prozódiai elemei közül melyik, melyek kombinációja hogyan járul hozzá a beszédhangzók stabil kategóriáinak kialakulásához. Újabb vizsgálatok a ritmus észlelése mellett vagy attól elkülönülve a hangmagasság változásának érzékelését találták előrejelzőnek az olvasáselsajátítás szempontjából.²⁷ Jelenleg hangmagasság-észlelésre vonatkozó vizsgálat nincs a magyarországi gyakorlatban az olvasástanulás előrejelzésére irányuló vizsgálati tesztbatteriaiban.

Gyors automatikus megnevezési képesség

Számos kutatás igazolta, hogy a fonológiai tudatosság mellett a gyors automatikus megnevezési képesség (RAN)²⁸ egyedileg is hozzájárul a sikeres olvasáselsajátításhoz.²⁹ A RAN-teszt túltanult itemek gyors megnevezésének a képességét méri.

26 PI. KERTÉSZ Csaba – F. FÖLDI Rita – HONBOLYGÓ Ferenc, *A ritmikai szinkronizáció kapcsolata a fonológiai tudatossággal és az olvasással iskolakezdő gyerekeknél*, Magyar Pszichológiai Szemle 2020/3., 455–476.

27 PI. HONBOLYGÓ Ferenc, *A zenetanulás kognitív transzferhatásai. Zeneterápiás klub*, előadás, 2019. március 21. https://www.youtube.com/watch?v=Wg9W3_Mlyvw&t=4369s. PATSCHEKE, Hanne – DEGÉ, Franziska – SCHWARZER, Gudrun, *The effects of training in rhythm and pitch on phonological awareness in four- to six-year-old children*, Psychology of Music 2019/3., 376–391.

28 RAN = rapid automatized naming, magyarul GYAM-nak is rövidítik = gyors automatikus megnevezés

29 DENCKLA, Martha – RUDEL, Rita, *Color-naming in dyslexic boys*, Cortex 1972/8., 164–176. FAZEKASNÉ FENYVESI Margit – JÓZSA KRISZTIÁN – NAGY JÓZSEF – VIDÁKOVICH TIBOR, *Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer*, Szeged: Mozaik Kiadó, 2016.

KAS–LŐRIK – M. BOGÁTH – SZABÓNÉ VÉKONY – SZ. MÁLYI, *I. m.*

PENNINGTON, Bruce, *Diagnosing learning disorders: From science to practice*, New York: The Guilford Press, 2009.

RUDEL, Rita – DENCKLA, Martha – SPALTEN, Elinor, *Paired Associate Learning of Morse Code and Braille Letter Names by Dyslexic and Normal Children*, Cortex 1976/12,1, 61–70.

WOLF, Maryanne – BOWERS, Patricia, *The double-deficit hypothesis for the developmental dyslexias*, Journal of Educational Psychology 1999/3., 415–438. kettős deficit hipotézise.

ZIEGLER, Johannes – GOSWAMI, Usha, *Reading acquisition, developmental dyslexia, and skilled reading across languages: A psycholinguistic grain size theory*, Psychological Bulletin 2005/131., 19.

Mind a gyors megnevezés, mind az olvasás összetett perceptuális, lexikális és motoros folyamatok szinkronizációját igényli, melyek közül kiemelkedő szerepet töltenek be az ortografikus szimbólumok, a fonológiai egységek, valamint a tudatos figyelmi rendszer gördülékeny integrációja.³⁰ A gyors megnevezési feladat során ismerős, túltanult tárgyakat, szimbólumokat kell megnevezni időnyomás alatt. Iskoláskor előtt színeket, formákat, iskoláskorban pedig számokat és betűket alkalmaznak ezekben a tesztekben. Az alfanumerikus tesztek jobban előrejelzik a problémákat. A korai életkorban (iskoláskor előtt) tapasztalt gyors megnevezési deficitek jól előrejelzik a későbbi olvasási zavar, különösképpen az olvasási fluencia zavarának a kockázatát,³¹ de RAN-teszteket használnak az olvasási nehézséggel küzdő gyerekek szűrésére is, hiszen a teszt jelzi az olvasás pontosságát, sebességét, folyékonyágát, illetve a szövegértést is.³² A RAN-tesztek azért jelzik az olvasáselsajátítási sikerességet, mert azt mérik, mennyire képes a gyermek a vizuális szimbólumok és a verbális szimbólumok integrációjának automatizmusát kialakítani. Ezekben a feladatokban a diszlexiások tehát azért lassabbak, mert a vizuális ingerekhez tartozó verbális címkékhez történő hozzáférésük nehezített.

Az általam választott tesztek közül csak a legújabb fejlesztésű, a SZÓL-E?³³ szűrőeljárás tartalmaz gyors automatikus megnevezési feladatot. Őt, az óvodások számára jól ismert színes tárgyképet kell megnevezni egy 6x6-os ábraelhelyezésben balról jobbra, fölülről lefelé haladva. Így mérik a szóleghívás pontosságát és sebességét. Nagyobb sebesség mellett több hiba tapasztalható.³⁴ Az eredmények összefüggésben vannak a vizuális diszkriminációs képességgel, a verbális fluenciával, a szavak mentális lexikonból történő keresésével és lehívásával.

Beszédhangzókkal kapcsolatos vizsgálatok

A fonológiai tudatosság összefüggése az olvasástanulással, -elsajátítással ma már közismert tény nemcsak a kutatási szakirodalomban, hanem a pedagógiai gyakorlatban is. A magyar gyerekek a hangoztató-elemző-összetevő módszerrel tanulnak olvasni, amelynek alapja a beszédhangzók önálló stabil észlelése, amelyekhez hozzákapcsolják a vizuális szimbólumot, a betűt. A fonológiai tudatosság az a képesség, hogy hozzá tudunk férni a szavak belső szerkezetéhez, a szavakban lévő hangokat fel tudjuk ismerni, azonosítani, egymástól megkülön-

30 NEUHAUS, GRAHAM – SWANK, PAUL, *Understanding the Relations Between RAN Letter Subtest Components and Word Reading in First-Grade Students*, *Journal of Learning Disabilities* 2002/2., 158–174.

31 WOLF, Maryanne – BOWERS, Patricia, – BIDDLE, Kathleen, *Naming-Speed Processes, Timing, and Reading: A Conceptual Review*, *Journal of Learning Disabilities* 2000/4., 387–407.

32 NORTON, Elizabeth – WOLF, Maryanne, *Rapid Automated Naming (RAN) and Reading Fluency: Implications for Understanding and Treatment of Reading Disabilities*, *Annual Review of Psychology* 2012/1., 427–452.

33 KAS–LÓRIK – M. BOGÁTH – SZABÓNÉ VÉKONY – SZ. MÁLYI, *l. m.*

34 *Uo.*, 19.

böztetni, és velük különböző műveleteket tudunk végezni.³⁵

A fonológiai feldolgozásnak szerkezetileg két szintje van:³⁶ az észlelés a nagyobb egységtől halad a kisebb felé: megkülönböztetik a szótagszintet, illetve a fonémaszintet.³⁷ A szótagtudat spontán, a ritmusészleléssel összefüggésben fejlődő képesség,³⁸ amely hároméves korban már megnyilvánul mondókázás közben, például a beszédritmus és a mozgásritmus összehangoltságában, míg a fonématudatosság az írás-olvasás tanításához kötődik, vagyis ez nem egy spontán fejlődő képesség. Míg a szótagtudat inkább egy ritmikai szerkezeti egységet jelöl, addig a fonématudat esetében a hangok eltérő formánsaira (hangrezgés-összetevők – képzéshely, -mód, zöngéesség, idő) helyeződik a hangsúly, azaz arra, miben különböznek a hangok egymástól, illetve egy adott hangot, fonémát milyen megkülönböztető jegyek alkotnak. A kiválasztott tesztek mindegyike tartalmaz valamilyen mértékben a beszédhangzók felismerésével, azonosításával, illetve megkülönböztetésével kapcsolatos feladatokat.

A DIFER-teszt beszédhanghallás-vizsgálatában: képekhez kapcsolt, minimális eltérésű szópárok (képzéshely, -mód, idő, zöngéesség, hangkihallás szerinti különbségek) közül kell kiválasztani a vizsgáló által mondottat, pl. megy-meggy, mer-mér; majd értelmes szópárokról és értelmetlen hangsorokról kell megállapítani, hogy azonosnak vagy különbözőnek hallotta-e a gyerek.

A SZÓL-E? 3. feladatában a gyerekek VCV vagy VCCV (V = magánhangzó, C = mássalhangzó) szerkezetű álszóparokról kell eldöntenie, hogy azonosnak vagy különbözőnek hallja-e őket. A 6. feladatban 3–6 szótagú álszavakat kell megismételnie a gyerekeknek. Az értelmetlen hangsorok használata azért jobb mérője a beszédhanghallásnak, mert a gyermek nem tud kompenzálni az értelem felől. A 8. feladat hangtani tudatossági tesztjében 7 darab szónál azt kell megállapítani, hogy a vizsgáló által előzetesen ejtett hang szerepel-e a következő szóban. Minden külön, előre ejtett hang a szó elején helyezkedik el, pl.: Van 's' a sapka szóban? A következő feladatban a gyerekek kell megmondania az elhangzó szó első hangját.³⁹ Ez a feladat nem kér egyéb hangmanipulációkat a gyerektől. A hangokkal történő manipulációs képesség (szintetizálás, analízis, törlés, betoldás

35 CSÉPE Valéria, *Az olvasó agy*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006., JUHÁSZ VALÉRIA – KÁLLÓ VERONIKA, *Fonológiai tudatosságot alapozó szókinccsfejlesztő feladatsor*, LÓRIK József – KASZONYINÉ JANCsó Ildikó, *A fonológiai tudatosság fejlesztése és hatása az írott nyelv elsajátítására = Neurokognitív fejlődési zavarok vizsgálata és terápiája. Példák a bizonyítékokon alapuló gyakorlatra*, szerk. MARTON Klára, Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, ELTE Eötvös Kiadó, 2009.

36 GOSWAMI, Usha, *Phonology, learning to read and dyslexia: A Cross-linguistic analysis = Dyslexia: Different brain, different behaviour: Neuropsychology and cognition*, ed. CSÉPE Valéria, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2003, 2–33.

37 BLOMERT, Leo – CSÉPE Valéria, *Az olvasástanulás és -mérés pszichológiai alapjai = Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*, szerk. CSAPO Benő – CSÉPE Valéria, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2012, 17–85.

38 GOSWAMI, Usha, *A temporal sampling framework for developmental dyslexia*, Trends in Cognitive Sciences, 2011/1., 3–10.

39 KAS–LÓRIK – M. BOGÁTH – SZABÓNÉ VÉKONY – SZ. MÁLYI, *I. m.*, 37–39.

és csere) jobban előrejelzi az olvasástanulás sikerességét, mint pusztán a beszédhangok eltérésének észlelése például a DIFER-ben.

A GMP-ben az első vizsgálat egy úgynevezett GOH-készülékkel történik. Fejhallgatón keresztül a gyermek mindkét fülében külön-külön 10 egy szótagú, szintetizált hangokból álló szót hall, amit meg kell ismételnie. A második feladatban hanganyagról 10 mondatot hall, a feladat: mondatazonosítás zajban. A harmadik feladat ugyanez, csak 10 szóval. A negyedikben szűkfrekvenciás mondatokat, az ötödikben gyorsított mondatokat, a hatodikban pedig természetes mondatokat kell megismételnie a gyerekeknek. A hanganyagok többnyire a gyermekek által ismert szóanyagot tartalmazzák, így az értés felől kompenzálhatják a beszéd-észlelést, amelyik szó, szó szerkezet pedig ismeretlenebb számukra, ott jobban kell támaszkodniuk a beszédészlelésükre. A 10. feladat célzottabb beszédészlelési feladat, a gyermekeknek 2–4 szótagú, mássalhangzó-torlódásokat is tartalmazó álszavakat kell megismételniük. A 11. feladatban kezdő szótag alapján kell szavakat keresniük a mentális lexikonban, és annyi szót kell mondaniuk ezzel, amennyit tudnak. A 17. feladat a beszédhang-differenciálás, a gyerekeknek 1–3 szótagú, értelmetlen hangsort tartalmazó minimálpárokról kell eldönteniük, hogy azonosnak vagy különbözőnek hallották-e.

62

A Sindelar-vizsgálat 4. feladatában értelmes, 1–2 szótagú szópárok azonosságának vagy különbözőségének felismerése a feladat, az 5. feladatban egy szótagú, értelmetlen hangorpárokról kell megmondani, hogy azonosak-e. A 6. feladatban a gyermek 2–4 szótagú, egyszerű vagy összetett szavakat hall, amelyekben fel kell ismernie, hogy van-e bennük egy bizonyos szótag. 15. feladat: szóutánmondás: a gyerekeknek 2–3 szótagú, egyszerű vagy összetett, számukra inkább ismeretlen szavakat kell megismételniük. A 18. feladat: szó felismerése szövegben: a gyerekeknek egy rövid történetben egyetlen szóra kell figyelniük, majd jelezniük, amikor azt meghallják.

Szókincsvizsgálat

Szókincsüket tekintve azon azonos életkorú gyerekek, akiknek nem mesélnek naponta, másfél évvel le vannak maradva tudásukban, magatartásukban azoktól, akiknek naponta mesélnek.⁴⁰ Újabb vizsgálatok általánosságban nagyobb lemaradásról számolnak be.

A DIFER relációszókincs-tesztje térképezi fel a szókinccset. A relációszókincs kifejezést Nagy „pszichopedagógiai”⁴¹ fogalomként aposztrofálja, de a fogalmat

40 NAGY József, *5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980, 309. NAGY József – JÓZSA Krisztián – VIDÁKOVICH Tibor – FAZEKASNÉ FENYVESI Margit, *Az elemi alapkészségek fejlődése 4–8 éves életkorban: Az eredményes iskolakezdés hét kritikus alapkészségének országos helyzetképe és a pedagógiai tanulságok: DIFER programcsomag*, Szeged: Mozaik, 2004, 37.

41 NAGY, I. m., 68.

pontosan nem határozza meg. A DIFER-ben sem található ennek a fogalomnak a meghatározása. Méréseik szerint a tesztet harmadik osztályra teljesítették a gyerekek 97%-osan, az óvoda befejezésekor 82% volt az országos átlag.⁴² A teszt vizsgálja a „relációszőkincsbe” tartozó hol, hová kérdésre válaszoló térbeli kifejezések (névutók), időbeli kifejezések (évszakok, napszakok, életkor), hasonlósági viszonyok (legkisebb, fiatalabb, hosszabb), igekötők (pl. levág, megvág, félbevág, kivág) és mennyiségi kifejezések (pl. határozatlan számnevek: kevés, sok, számos, számtalan, törtszámnevek: ötöd, negyed, vagy a páros, páratlan melléknevek) megértését. Mindegyik szóhoz tartozik kép is. A relációs szavak mérésére az eszköz négy tesztváltozatot tartalmaz, amelyek mindegyikében csupán a megértést várja el a vizsgált gyermektől, mert rámutatásos választ kér.

A SZÓL-E? 5. a feladata nyelvtani morfémák produkciós vizsgálatával méri a szókincset. A gyermeknek tárgyak manipulációját követően kell válaszolnia a hová, honnan kérdésekre a megfelelő névszó-névutó kapcsolattal. Az 5. b feladatban a nyelvtani morfémák megértését vizsgálják: cselekvéssel kell válaszolni a honnan, hová kérdőszókhoz kapcsolódó névutót, határozóragot tartalmazó utasításokra.

A GMP-nek nincs dedikált szókincsvizsgálata, azonban a 11. feladat – fonológiai alapú kezdő szótag megadása utáni szókereséssel – a szókincsre is utal.

Szövegértés, nyelvi megértés és produkció

Mindegyik vizsgálat elvégzéséhez szükséges a gyermekek életkori szintű jó szövegértése, a tesztekben található egyes utasítások megfogalmazása időnként nehézkes lehet gyermekek számára. A DIFER a szövegértést, a logikai viszonyok nyelvi formába öntését vizsgálja a Tapasztalati következtetési feladatával: a gyerekek ki kell egészítenie elkezdett, összetett mondatokat a következő, nyelvi-logikai kötőszókkal kezdve: *tehát; ha..., akkor; vagy..., vagy*. A Tapasztalati összefüggés-megértés feladat pedig kérdésekkel vizsgálja a *csak akkor, nemcsak akkor, a szükségszerű, valószínű, mindig, nem mindig*, illetve az *oksági együtt járásokat*. Pl. „Mit gondolsz, csak akkor esik az eső, ha felhő van az égen?” (Csak akkor.) „Okozhatja élelemhiány az állatok elpusztulását?”

A SZÓL-E? 7. feladata a mondatisméltés: a gyerekeknek 15–16 szótagos mondatokat kell megismételniük, amelyek változatosan egyszerű bővített mondatok, alárendelő, illetve mellérendelő mondatok is. A mondatok elisméltéséhez a gyerekeknek nemcsak a szavakat kell ismerniük, hanem fel is kell dolgozniuk a mondatok szerkezetét, és emlékezetből, pontosan visszamondaniuk.

A GMP-ben a mondatisméltési feladatok ugyan többnyire rövid, három-négy szóból álló mondatokat tartalmaznak, azonban ezeket is meg kell érteni, fel kell dolgozni a megisméltéshez. A 12. feladatban mesehallgatás után kérdésekre kell válaszolnia a gyerekeknek. A 14. feladat 2 verssor ritmikus megisméltését kéri a gyermektől. A 16. feladat a mondatértést vizsgálja: a gyermeknek 10x2 darab kép

42 NAGY– JÓZSA– VIDÁKOVICH– FAZEKASNÉ, *l. m.*, 32–33.

közül kell rámutatni arra, amelyikhez illeszkedik a vizsgálatvezető által elmondott mondat.

Verbális memória, munkamemória vizsgálata

A verbális memória, különösen a munkamemória jelentős szerepet játszik az új szavak tanulásában, a mondatok, szövegek feldolgozásában, megértésében, és így jelentős szerepe van az írás-olvasás tanulásában és a tanulási képességek fejlődésében is.

A SZÓL-E? 2. feladata vizsgálja a szóemlékezetet: a gyerekek háromszor öt darab egy szótagú szósort kell megismételnie. A 6. feladat álszóismétléses, illetve a 7. feladat mondatismétléses feladata is érinti ezt a területet.

A GMP mondatismétléses feladatai mellett a 8. feladatban 12 darab 1–3 szótagú szó meghallgatását követően az a gyermek feladata, hogy annyi szót idézzon fel a hallottakból, ahányat tud. A 11. feladatban a fonológiai alapú szóke-resésben jelentős szerepe van a szókincsnek, és így a hosszú távú memóriában tárolt szavaknak.

A Sindelar 11. feladatában egy szósort kell megjegyezni: 4 darab 1–2 szótagú szó elhangzása után meg kell ismételni a hallottakat. A 12. feladatban a gyerekeknek 4 db egy szótagú, értelmetlen hangsort kell megjegyeznie és visszamondania. A 13. feladatban képekhez kapcsolt szavak, illetve azok sorrendjének megjegyzését és felidézését kérik a gyerektől. A 14. feladatban szavakat kell felidézni képek alapján, illetve azok sorrendjét is figyelni kell. A 15. feladatban szótánmondással vizsgálják a beszédmotorikát is: 2–3 szótagú egyszerű vagy összetett, a gyerekek számára inkább ismeretlen szavak megismétlését kérik. A 18. feladatban egy rövid történetben egyetlen szóra kell figyelni, majd jelezni, ha az elhangzott.

64

Vizuális észlelés, diszkrimináció, memória vizsgálata

A SZÓL-E? 4. feladata egy formaegyeztetési feladat: 6 darab, a sor elején lévő képet kell összehasonlítani az utána következőkkel.

A GMP 7. feladata a vizuális észlelés vizsgálata: sűgással kísért artikulációból kell kitalálni állatneveket. A 9. feladatban 12 képet kell megfigyelés után felidézni.

A Sindelar 1. feladata ábrapárok megkülönböztetése. A 2. feladatban nonfiguratív ábrapárokat kell megkülönböztetni. A 3. feladatban egy elrejtett képet kell megtalálni: képben kép. A 9. feladatban tárgyképek sorrendjét kell megjegyezni. A 10. feladatban geometriai formák sorrendjét kell megjegyezni. A 13. feladat: képekhez kapcsolt szavak, illetve azok sorrendjének megjegyzése és felidézése. A 14. feladat: szavak felidézése képekkel – sorrendiséggel. A 17. feladatban egy A4-es lapon több, rendezetlenül elhelyezett, egyszerű figura közül kell bekarikázni egy fajtából az összeset. A 19. feladat: mozdulatok utánzása.

Szeriális észlelés (verbális, vizuális)

A SZÖL-E? 6. feladatában 3–6 szótagú álszavakat kell ismételni. A 9. feladat: három, egyre nehezedő figura többszöri, egymás utáni másolása. Egy figura egy sor.

A GMP 10. feladatában 2–4 szótagú, mássalhangzó-torlódásokat is tartalmazó álszavakat kell elismételni.

A Sindelar 9. feladata: tárgyképek sorrendjének megjegyzése. A 10. feladat geometriai formák sorrendjének megjegyzése. A 13. feladat képekhez kapcsolt szavak, illetve azok sorrendjének megjegyzése és felidézése. A 14. feladat: szavak felidézése képekkel – sorrendiséggel. A 15. feladat: szóutánmondás, beszédmotorika: 2–3 szótagú egyszerű vagy összetett, a gyerekek számára inkább ismeretlen szavak megismétlése. A 19. feladat: mozdulatok utánzása.

Intermodalitás, transzformációs képességek vizsgálata

Csak a GMP és a Sindelar tartalmaz ilyen feladatokat. A GMP-ben különböző hangoknak kell megfeleltetni különböző színű kockákat, míg a Sindelarban egyszerű ábrákhoz kell szavakat kapcsolni, illetve fordítva.

További vizsgálatok

65

A fent bemutatottakon túl még számos vizsgálati tesztbatteria létezik általánosan az iskolakészültségre vonatkozóan, illetve az egyes részterületekre specializáltan.

Az egyik ezek közül a Lőrík–Májercsik-féle⁴³: Iskolába lépő és 1. osztályos gyermekek néhány olvasási-írási alapképességének vizsgálata. Ez a vizsgálat három fő téma köré szerveződik: 1. nyelvi teszt (ellentétek megnevezése, főfogalmak megnevezése, grammatikai tudatosság), 2. hangtani tudatossági teszt (rímfelismerés, rímválasztás, szóvégi szótag leválasztása, szókezdő szótag leválasztása, szókezdő hang megadása, szókezdő hang leválasztása, hangszegmentálás, szóvégi hang leválasztása, szóvégi hang megadása), 3. az iskolába lépők írása (azt vizsgálja, tud-e valamit írni a gyermek a formális oktatás megkezdése előtt, illetve ha tud írni, a teszt megadott szempontok alapján elemzi, mit és hogyan ír a gyermek).

A TROG-H (Nyelvtani Szerkezetek Megértése Teszt) vizsgálatban elhangzott mondatokhoz kell képeket illeszteni: a gyermek négy képet lát egyszerre, és az elhangzott mondatnak megfelelő képre kell rámutatnia. A feladat nem vár nyelvi produkciót. Azt vizsgálja, hogyan érti meg a különböző nyelvi szerkezeteket a gyermek. Minden nyelvtani szerkezet megértésének vizsgálatához 4 olyan tétel

---

43 LŐRIK József – MÁJERCSIK Erzsébet, *Iskolába lépő és 1. osztályos gyermekek néhány olvasási-írási alapképességének vizsgálata. Instrukciós füzet és vizsgálati jegyzőkönyv*, Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.

tartozik, amelyekhez egyenként 4 válaszlehetőség társul. Ennek alapján 0,4 százalék a valószínűsége annak, hogy a gyermek véletlenszerű mutogatással mind a 4 tételre helyesen válaszoljon. A teszt hároméves kortól tizennégy éves korig mér. Az eljárás többszörös választáson alapuló egyéni vizsgálmódszer, amely összesen 18 blokkot tartalmaz, a blokkok pedig különböző nyelvtani szerkezetek megértését mérik. A tesztmondatok korlátozott szókincsre épülnek.⁴⁴ A teszt nem kizárólag a grammatikai megértési szintet, hanem a figyelmet, az emlékezetet, illetve a képeken látott elemek összehasonlítását is méri.⁴⁵

A Csányi Yvonne-féle expresszív grammatikai tesztet 3-4 éves kortól 8-9 éves korig tervezték. A teszt 21 expresszív feladatot tartalmaz, amelyek a gyermek aktív, expresszív nyelvi megnyilvánulását (E) igénylik, és három nonverbális reakciót, azaz egy képre történő rámutatást igénylő, vagyis receptív (r) feladatot foglal magában: négy hasonló kép közül kell arra rámutatni, amelyiken „A fazék és a bögre is piros.” (a bögrék és a fazekak színei változatosan fehérek, illetve pirosak). Az eltérő feladatszám miatt szerepel a rövidítésben a nagy E, illetve a csak néhány feladatra vonatkozó kis r. A G a grammatika szót jelzi. A gyermeknek képek segítségével kell kiegészítenie egy mondatot, amely tartalmazza a kritikus grammatikai elemet (például: Ez a fiú tornázik, és ezek a fiúk is _____.) A teszt méri a magyar nyelv jellegzetes grammatikai elemeinek (ragok, képzők, jelek, névutók, kötőszavak értelmezése által meghatározott igemódok) értését és használatát⁴⁶.

66 A Pléh Csaba, Palotás Gábor és Lőrök József által kifejlesztett nyelvfejlődési szűrővizsgálat, a PPL⁴⁷ a 3–8 éves korú gyerekek nyelvtani fejlettségét vizsgálja. Helyragok, névutók és a főnévragok használatával, mert ezek érzékeny mutatói a nyelvi fejlettségnek. Ez az „előszűrő eljárás” megértési és produkciós feladatokat is tartalmaz. Az első tesztben, a főnévívégződés-próbában képek segítségével kérdésekre kell válaszolni a különböző tőtípusú főnevekkel (pl.: kötőhangzós – halat, nyúlásos – bögréket, rövidülésszerű – madarat, hangejtéses – vödört, v-s – követ), megfelelő nyelvi allomorfok alkalmazásával. Pl.: Mit fogott a bácsi? Halat. Miket visz a bácsi? Halakat. A teszt egy- és kétmorfémás kiegészítésekkel dolgozik. A második feladatban az irányhármasság szerinti helyragokat vizsgálja két pohár és egy körlap manipulációjával: pl.: Hová teszem a zöld kört? A pohárba. Hová teszem a piros kört? A pohárra. Hol van a piros kör? A poháron. A harmadik feladatban a vizsgálatvezető bababútorokkal és zsetonokkal végez manipulációkat, majd kérdéseket tesz föl, amelyekre az irányhármasságot megjelenítő névutók

44 HEGEDŰS Hanga – HORVÁTH Péter – RADICS Márta, *Értelmileg akadályozott, 1–8. osztályos általános iskolai tanulók receptív nyelvi képességeinek vizsgálata TROG-H teszt segítségével*, Fogyatékoság és Társadalom 2021/1., 28–43. LUKÁCS Ágnes – GYŐRI Miklós – RÓZSA Sándor, *TROG Kézikönyv*, Budapest: OS Hungary, 2011. LUKÁCS Ágnes – GYŐRI Miklós – RÓZSA Sándor, *TROG-H: új sztenderdizált módszer a nyelvtani megértés fejlődésének vizsgálatára*, Gyógypedagógiai Szemle, 2013/1., 1–22.

45 CSÁNYI Yvonne, *Három új nyelvi teszt*, Gyógypedagógiai Szemle, 2017/1., 74–78.

46 CSÁNYI, I. M.

47 PLÉH Csaba – PALOTÁS Gábor – LŐRIK József, *Nyelvfejlődési szűrővizsgálat (PPL)*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002.

valamelyikével kell válaszolni. Pl.: Hová teszem a kék négyzetet? (elé), Hol van a piros kör? (mögött). Honnan veszem el a sárga kört? (alól). Az utolsó feladat a Juhász Ágnes-féle Token-próba adaptációja, amely a nyelvi megértést vizsgálja. Utasítások után a gyermeknek a négyszínű kis és nagy körökkel, illetve négyzetekkel manipulációkat kell végeznie. Pl.: „Tedd a piros kört a zöld négyzetre!”, „Érintsd meg a kék kört a piros négyzettel!”, „Érintsd meg a nagy kék négyzetet és a kis sárga kört!”

Záró gondolatok

A vizsgált tesztek közül a SZÓL-E? a legújabb fejlesztésű, látható, hogy – a legfrissebb kutatásokkal összhangban – már olyan elemet is bevon a vizsgálatába az olvasási képesség előrejelzéseként, amely a többiben nem szerepel (gyors megnevezési képesség), illetve valamelyest fonémamanipulációt is tartalmaz a teszt. Összességében elmondhatjuk, hogy a különböző tesztek együttesen tartalmazzák azokat az elemeket, amelyeket érdemes bevonni egy írás-olvasási képességet előrejelző vizsgálatba. A tesztekben alkalmazott feladatok adaptálhatók a fejlesztésekbe is. A DIFER-, a GMP- és a Sindelar-vizsgálatokhoz fejlesztőprogram-csomagot is dolgoztak ki.

1. táblázat: Írás-olvasási képességeket előrejelző vizsgálatok összehasonlítása, illetve a tesztek feladatainak rendszerezése.

	DIFER	SZÓL-E?	GMP	SINDELAR
<i>Rímusprodukciónó vizsgálat</i>			GMP14: időmértékes vektorok ritmikus megismétlése	
<i>Gyors automatikus megnevezési képesség</i>		10. feladat: 5-féle, random sorrendű tárgykép megnevezése 6x6-os ábrában		
<i>Beszédészlelés, beszédhanghallás, beszédhang-felismerés, beszédprodukciónó és a fonológiai tudatosság vizsgálat</i>	Beszédhanghallás-vizsgálatok	3. feladat: álszavak megkülönböztetése; 6. feladat: álszavak ismétlése; 8. feladat: hangtani tudatosság	GMP1: GOH-vizsgálat; GMP2: mondatazonosítás zajban; GMP3: szóazonosítás zajban; GMP4: szűk frekvenciás mondatok azonosítása; GMP5: gyorsított mondatok megismétlése; GMP6: természetes mondatok megismétlése; GMP10: álszavak ismétlése; GMP11: fonológiai alapú szókeresés; GMP17: beszédhang-differenciálás álszópárokkal	4. feladat: szópárok egyezőségének megállapítása; 5. feladat: álszavak egyezőségének megállapítása; 6. feladat: elrejtett szótag felismerése; 11. feladat: értelmes szósor megismétlése; 12. feladat: értelmetlen szósor megismétlése; 15. feladat: szóismétlés; 18. feladat: szó felismerése szövegben
<i>Szóinkicsvizsgálat</i>	Relációsózkincs vizsgálat	5. a: nyelvtani morfémák produktiónó vizsgálat; 5. b: nyelvtani morfémák megértése	GMP11: fonológiai alapú szókeresés	
<i>Szövegértés, nyelvi megértés és produktiónó (megjegyzés: a feladatok instruktiónóinak a megértése is ide tartozik)</i>	Tapasztalati következtetés, tapasztalati összefüggés-megértés vizsgálat	7. feladat: mondatismétlés	GMP2, GMP 4, GMP5, GMP6: Mondatismétléses feladatok GMP12: mesehallgatás után kérdésekre válaszolás; GMP14: 2 vektor megismétlése; GMP16: mondatértés vizsgálat	

<i>Vérbáris (munka)memória</i>		<p>2. feladat: szóemlékezet; 6. feladat: álszóismétlés; 7. feladat: mondatismétlés</p>	<p>GMP8: 12 szó felidézése; GMP11: fonológiai alapú szókeresés</p>	<p>11. feladat: szósor megismétlése; 12. feladat: értelmetlen szósor megismétlése; 13. feladat: képekhez kapcsolt szavak sorrendje; 14. feladat: szavak felidézése képekkel – sorrendiséggel; 15. feladat: szóismétlés; 18. feladat: szó felismerése szövegben</p>
<i>Finommotorika, írás- előkészültség</i>	<p>Írásmozgás-koordinációs vizsgálat: fűzetvonalak közt elhelyezkedő, egyre nehezedő írásselemek másoltatása.</p>	<p>9. feladat: három, egyre nehezedő figura többszöri, egymás utáni másolása. Egy figura – egy sor.</p>	<p>GMP13: 7 feladattal kézdominancia-vizsgálat, szemdominancia vizsgálata: házikó rajzoltatása</p>	<p>16. feladat: vonalak rajzolása, vizuomotoros koordináció: két vonal közt kell ceruzával vonalat húzni</p>
<i>Vizuális észlelés, diszkrimináció, vizuális memória vizsgálata</i>		<p>4. feladat: formaegyeztetés</p>	<p>GMP7: artikulációról szavak kitalálása; GMP9: képek felidézése</p>	<p>1. feladat: figuratív ábrák megkülönböztetése; 2. feladat: nonfiguratív ábrák megkülönböztetése; 3. feladat: elrejtett kép megtalálása; 10. feladat: tárgyképek sorrendje; 13. feladat: geometriai formák sorrendje; 14. feladat: szavak felidézése képekkel, sorrendiséggel; 17. ábra: egy figura kiválasztása több közül; 19. feladat: mozdulatok utánzása</p>

<p><i>Szeriatális észlelés (verbális, vizuális)</i></p>		<p>6. feladat: álszavak ismétlése; 9. feladat: figurák másolása</p>	<p>GMP10: álszavak ismétlése (+minden reprodukciós feladat)</p>	<p>9. feladat: tárgyképek sorrendje; 10. feladat: geometriai formák sorrendje; 13. feladat: képekhez kapcsolt szavak sorrendje; 14. feladat: szavakhoz kapcsolt képek sorrendje; 15. feladat: szóútmondás; 19. feladat: mozdulatutánzás</p>
<p><i>Intermodalitás, transzformációs képességek vizsgálata</i></p>		<p>10. feladat: 5-féle, random sorrendű tárgykép megnevezése 6x6-os ábrában (itt már a leolvashatóság és az automatizáltság kialakíthatóságának a képességét nézik)</p> <p>1. feladat: artikuláció vizsgálata képmegnevezéssel</p>	<p>GMP18: transzformációs észlelés vizsgálata: színes kockák megfeleltetése hangokkal</p>	<p>7. feladat: képekhez szavak társítása; 8. feladat: szavakhoz képek társítása; 13. feladat: képekhez kapcsolt szavak sorrendje; 14. feladat: szavak felidézése képekkel – sorrendiséggel</p> <p>15. feladat: szóútmondás</p>
<p><i>Beszédképzés, artikuláció vizsgálata Kézdominancia vizsgálata</i></p>			<p>GMP13: kézdominancia-vizsgálat</p>	
<p><i>Figyelemkoncentráció (verbális, vizuális)</i></p>			<p>GMP12: meshallgatás után kérdésekre válaszolás</p>	<p>17. ábra: egy figura többszöri kiválasztása több közül; 18. feladat: szó felismerése szövegben; 19. feladat: mozdulatutánzás</p>

Irodalom

- BERTALAN Regina, *A GMP diagnosztikai eljárás bemutatása és kritikus próbája*, Beszédgyógyítás 2006/2., 7–26.
- BISHOP, Dorothy, *Trog—Test for the reception of grammar. A nyelvtani szerkezetek megértését vizsgáló mérőeszköz*, Budapest: OS Hungary, 2012.
- BLOMERT, Leo – CSÉPE Valéria, *Az olvasástanulás és -mérés pszichológiai alapjai = Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*, szerk. CSAPÓ Benő – CSÉPE Valéria, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2012, 17–85.
- CSÁNYI Yvonne, *Három új nyelvi teszt*, Gyógypedagógiai Szemle, 2017/1., 74–78.
- CSÉPE Valéria *Az olvasó agy*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006.
- DEHAENE, Stanislas, *A számérzék. Miként alkotja meg az elme a matematikát?* Budapest: Osiris, 2003.
- DENCKLA, Martha – RUDEL, Rita, *Color-naming in dyslexic boys*, Cortex 1972/8., 164–176.
- FAZEKASNÉ FENYVESI Margit – JÓZSA Krisztián – NAGY József – VIDÁKOVICH Tibor, *Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer*, Szeged: Mozaik Kiadó, 2016.
- GOSWAMI, Usha, *Phonology, learning to read and dyslexia: A Cross-linguistic analysis = Dyslexia: Different brain, different behaviour: Neuropsychology and cognition*, ed. CSÉPE Valéria, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2003, 2–33.
- GOSWAMI, Usha, *A temporal sampling framework for developmental dyslexia*, Trends in Cognitive Sciences, 2011/1., 3–10.
- GOSWAMI, Usha – THOMSON, Jennifer – RICHARDSON, Ulla – STAINTHORP, Rhona – HUGHES, Diana – ROSEN, Stuart – SCOTT, Sophi, *Amplitude envelope onsets and developmental dyslexia: A new hypothesis*, Proceedings of the National Academy of Sciences, 2002/16., 10911–10916.
- GÓSY Mária, *GMP-diagnosztika: A beszédészlelés és a beszédmegértés folyamatának vizsgálata, fejlesztési javaslatok*, Budapest: Nikol Kiadó, 2006.
- HEGEDŰS Hanga – HORVÁTH Péter – RADICS Márta, *Értelmileg akadályozott, 1–8. osztályos általános iskolai tanulók receptív nyelvi képességeinek vizsgálata TROG-H teszt segítségével*, Fogyatékoság és Társadalom, 2021/1., 28–43.
- HONBOLYGÓ Ferenc, *A zenetanulás kognitív transzferhatásai. Zeneterápiás klub*, előadás, 2019. március 21. https://www.youtube.com/watch?v=Wg9W3_Mlyvw&t=4369s
- JORDANISZ Ágnes, *A fonológiai tudatosság fejlődése az olvasástanulás időszakában*, Anyanyelv-pedagógia, 2009/4., <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=222>
- JUHÁSZ Valéria, *A beszédfejlődés segítése, a nyelvi tudatosság fejlesztése a sikeres olvasásért és tanulásért. Papír-ceruza-dobókocka játékgyűjteménnyel óvodásoknak és kisiskolásoknak*, Szeged: JGYF Kiadó, 2023.
- JUHÁSZ Valéria – KÁLLÓ Veronika, *A szótagtudat fejlesztése óvodás-, illetve kisiskoláskorban*, Anyanyelv-pedagógia, 2017/3., 34–48. https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/img/keptar/2017_3/Anyp_X_2017_3_3.pdf
- JUHÁSZ Valéria – KÁLLÓ Veronika, *Fonológiai tudatosságot alapozó szókincsfejlesztő feladatsor – Játéksor az m fonémára 5-6 éveseknek óvodai foglalkozásra*, Fejlesztő Pedagógia, 2017/28., 3–6., 164–175.
- JUHÁSZ Valéria – KÁLLÓ Veronika – RADICS Márta, *Anyanyelvi nevelés, írás-olvasás előkészítés óvodás- és kisiskoláskorban*, Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2019.
- JUHÁSZ Valéria – KOCSISNÉ KÁLLÓ Veronika – RADICS Márta, *A nyelvi fejlesztést meghatározó nyelvi készségeket mérő tesztek alkalmazása a logopédiai gyakorlatban = Neveléstudomány – Horizontok és dialógusok. XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia*,

- szerk. VARGA Aranka – ANDL Helga – MOLNÁR KOVÁCS Zsófia, Budapest: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet, 2019a, 119. https://edu.u-szeged.hu/ttkcs/sites/default/files/uploads/files/news/onk2019_absztraktkotet.pdf
- JUHÁSZ Valéria – KOCSISNÉ Kálló Veronika – RADICS Márta, *Az olvasás- és íráskészséget előrelelő tesztek ismerete, különös tekintettel a fonológiai tudatosságra = Neveléstudomány – Horizontok és dialógusok. XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia*, szerk. VARGA Aranka – ANDL Helga – MOLNÁR Kovács Zsófia, Budapest: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézet, 2019b, 121. https://edu.u-szeged.hu/ttkcs/sites/default/files/uploads/files/news/onk2019_absztraktkotet.pdf
- JUHÁSZ Valéria – RADICS Márta, *Szókincs-aktivizáló és szókincsbővítő játékok a szövegértés-fejlesztés megsegítésére = Szövegértés-fejlesztés a könyvtárban*, szerk. BARÁTNÉ HAJDU Ágnes – BÉRES Judit, Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 2019, 135–179.
- KADÁR Kitti – HÓDI Ágnes – SOÓS Katalin, *A diszlexiára való hajlam kiszűrésének lehetőségei az óvodában*, Módszertani Közlemények, 2021/2., 153–172.
- KÁLMÁN László – TÓTH Edit, *Óvodapedagógusok, tanítók és szülők vélekedései az iskolakészültségről*, Iskolakultúra, 2021/9., 3–24.
- KAS Bence – LŐRIK József – BERTALAN Regina, *A korai nyelvi-kommunikációs fejlettség új mérőeszköze, a MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattár 3. (KOFA-3) alapjai és gyakorlati alkalmazási lehetőségei*, Logopédia, 2017/1., 41–56.
- KAS Bence – LŐRIK József – M. BOGÁTH Réka – SZABÓNÉ VÉKONY Andrea – SZ. MÁLYI Nóra, *SZŐL-E? Szűrőeljárás az óvodáskori logopédiai ellátáshoz. Útmutató*, Székesfehérvár: Logotech, 2012.
- KAS Bence – LUKÁCS Ágnes, *Magyar mondatutánmondási teszt*, [kézirat], 2008.
- KAS Bence – LUKÁCS Ágnes, *„Hogy mondjam?” – a nyelvfejlődési zavar jelensége és hatása a fejlődésre*, Anyanyelv-pedagógia, 2020/3., 5–22.
- KERTÉSZ Csaba – F. FÖLDI Rita – HONBOLYGÓ Ferenc, *A ritmikai szinkronizáció kapcsolata a fonológiai tudatossággal és az olvasással iskolakezdő gyerekeknél*, Magyar Pszichológiai Szemle, 2020/3., 455–476.
- LEONG, Victoria – GOSWAMI, Usha, *Assessment of rhythmic entrainment at multiple timescales in dyslexia: Evidence for disruption to syllable timing*, Hearing Research, 2014/308., 141–161.
- LŐRIK József – KASZONYINÉ Jancsó Ildikó, *A fonológiai tudatosság fejlesztése és hatása az írott nyelv elsajátítására = Neurokognitív fejlődési zavarok vizsgálata és terápiája. Példák a bizonyítékokon alapuló gyakorlatra*, szerk. MARTON Klára, Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, ELTE Eötvös Kiadó, 2009.
- LŐRIK József – MAJERCSIK Erzsébet, *Iskolába lépő és 1. osztályos gyermekek néhány olvasási-írási alapkészségének vizsgálata. Instrukciós füzet és vizsgálati jegyzőkönyv*, Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.
- LUKÁCS Ágnes – GYŐRI Miklós – RÓZSA Sándor, *TROG Kézikönyv*, Budapest: OS Hungary, 2011.
- LUKÁCS Ágnes – GYŐRI Miklós – RÓZSA Sándor, *TROG-H: új sztenderdizált módszer a nyelvtani megértés fejlődésének vizsgálatára*, Gyógypedagógiai Szemle, 2013/1., 1–22.
- NAGY József, *5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980.
- NAGY József – JÓZSA Krisztián – VIDÁKOVICH Tibor – FAZEKASNÉ FENYVESI Margit, *Az elemi alapkészségek fejlődése 4–8 éves életkorban: Az eredményes iskolakezdés hét kritikus alapkészségének országos helyzetképe és a pedagógiai tanulságok: DIFER programcsomag*, Szeged: Mozaik, 2004.

- NEUHAUS, Graham – SWANK, Paul, *Understanding the Relations Between RAN Letter Subtest Components and Word Reading in First-Grade Students*, *Journal of Learning Disabilities* 2002/2., 158–174.
- NORTON, Elizabeth – WOLF, Maryanne, *Rapid Automatized Naming (RAN) and Reading Fluency: Implications for Understanding and Treatment of Reading Disabilities*, *Annual Review of Psychology*, 2012/1., 427–452.
- PATSCHKE, Hanne – DEGÉ, Franziska – SCHWARZER, Gudrun, *The effects of training in rhythm and pitch on phonological awareness in four- to six-year-old children*, *Psychology of Music*, 2019/3., 376–391.
- PENNINGTON, Bruce, *Diagnosing learning disorders: From science to practice*, New York: The Guilford Press, 2009.
- PLÉH Csaba – PALOTÁS Gábor – LŐRIK József, *Nyelvfejlődési szűrővizsgálat (PPL)*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002.
- RUDEL, Rita – DENCKLA, Martha – SPALTEN, Elinor, *Paired Associate Learning of Morse Code and Braille Letter Names by Dyslexic and Normal Children*, *Cortex*, 1976/1., 61–70.
- SEDLAK, Franz – SINDELAR, Brigitte, *„De jó, már én is tudom!”*, Budapest: Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, 1998.
- TORDA Ágnes, *A logopédia ellátás szakszolgálati protokollja*, Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.
- WOLF, Maryanne – BOWERS, Patricia, *The double-deficit hypothesis for the developmental dyslexias*, *Journal of Educational Psychology* 1999/3., 415–438.
- WOLF, Maryanne – BOWERS, Patricia, – BIDDLE, Kathleen, *Naming-Speed Processes, Timing, and Reading: A Conceptual Review*, *Journal of Learning Disabilities*, 2000/4., 387–407.
- ZIEGLER, Johannes – GOSWAMI, Usha, *Reading acquisition, developmental dyslexia, and skilled reading across languages: A psycholinguistic grain size theory*, *Psychological Bulletin* 2005/131., 3–29.

Tests for Predicting Literacy Skills in Hungary

Abstract. One indicator of school readiness is the level of development of literacy skills. In the following, I will present four tests used in the Hungarian practice to predict children's literacy and learning abilities at preschool and school entry. I will briefly describe the tests and then group the tests according to the types of tasks included in the different assessment instruments, along which I will review the areas of ability required for literacy acquisition, emphasising their practical aspects. Together, the skill areas and tasks analysed in the different tests can be used to more accurately assess readiness. The types of tasks in the tests can also be used in skills development.

Keywords: literacy predictive tests, school readiness, phonological awareness, rapid naming ability, working memory, vocabulary tests, comprehension

Dr. Juhász Valéria PhD

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék
juhasz.valeria@szte.hu